

mekportrénak. Bosnyák *Nehéz bonfoglalás* című darabjának plakátján jó megoldásnak találom az ifjú és az idős Sinkó portréjának ellenpontosítását az ifjúkori arc tisztasága még csak a reményteljes ideál, az öregkori pedig már a tényekkel átszőtt megvalósulás.

A színházplakát minősége természetesen nemcsak attól függ, hogy a formatervező mennyire értette meg a darabot, mennyire tudta átélni, magáévá tenni a mű kulcsproblémáját, hiszen nem minden színmű mozog ugyanazon a képi szinten; egyik szegényebb, másik gazdagabb vizuális szerkezetű. Baráth Ferenc megmutatta, hogy intellektuálisan a legnagyobb feladatok megoldására is képes. Munkái — egy-két kivételt leszámítva (a Betti-darab plakátjára gondolok) — kiegyensúlyozottak, és országos viszonylatban is megállják helyüket. Alkotásai jelentősen hozzájárulnak egy-egy színmű végső értelmezéséhez, s egyben felépítik az Újvidéki Színház grafikai identitásának alapjait.

Végezetül köteles vagyok elmondani, hogy a tartományunk egyik színháza sem fordít akkora gondot és befektetést a tevékenységét kísérő és népszerűsítő grafikai eszközökre, mint az Újvidéki Színház. Ennek a fiatal színházi intézménynek a grafikai műfajokhoz való viszonyulását ugyanaz a komolyság és igényesség jellemzi, mint műsorpolitikáját és művészi erőfeszítéseit általában.

SZOMBATHY Bálint

F Ü G G E L É K

VAKVÁGÁNYON

A múltkor ezen a helyen többek között arra is emlékeztettem, hogy rohamosan közeledik a fiatal vajdasági írók ideji találkozója, eddig azonban semmi jelét sem tapasztaltuk, hogy bárki tenne valamit a tavaly megbeszélt munkafeladatok megvalósítása érdekében. Alig került nyomdába a cikk, vagyis mielőtt még megjelenhetett volna, máris rám cáfoltak: az újvidéki *Polja* irodalmi folyóirat februári számát teljes egészében a fiatal vajdasági íróknak szentelte; hatvanöt szerzőt mutat be az öt (szerbhorvát, magyar, román, szlovák és ruszin) nyelvtérületről, azokat a költőket, írókat, akik az utóbbi tíz évben, vagyis a hetvenes évek folyamán jelentkeztek a vajdasági irodalmi életben. Mindegyik bemutatott fiatal túl van az első kötetén, sokan közülük több könyvet is megjelentettek már; kis könyvtárnyi kötettel szaporította ez a húsz és a harmincöt életév közötti generáció a vajdasági irodalom állományát. Impozáns számadatok ezek, a mennyiség mindenképp tiszteletet parancsoló,

sokat sejtető, ígérő, s így a *Polja* cáfolta még hatásosabbnak ígérkezik. Megőrülhetünk tehát? Fellelegezhetünk, hogy hál' istennek, mégsem volt igazuk, az idén már igenis történik valami a fiatal írók háza táján, a sok éves meddő panaszkodás, szövegelés után összefogtak, komoly munkához láttak?

Ne hamarkodjunk el a választ. Még akkor se, ha őszintén szeretnénk egy határozott igennel venni le napirendről a kérdést. Lássuk inkább, mit hozott, milyen eredményt mutatott fel és milyen további lehetőségeket teremtett a *Polja* nagyszabású vállalkozása.

A szerkesztőség szűkszavú jegyzetben indokolja meg, magyarázza a szám rendeltetését, célját, saját szándékait. A tematikus számot mindekelőtt a hetvenes években jelentkező vajdasági írók új és még nem jelentetett szövegeinek szentelték. A *Polja* ily módon szeretne bemutatni minél több olyan szerzőt, aki ebben az időszakban kötetten jelentkezett, bizonyos módon kialakította kifejezési formáját és affirmálódott. A jegyzet figyelmeztet, hogy az ilyen irányultságú válogatás felszabadul a szigorú antologikus követelmények nyomása alól és csak a pillanatnyi helyzetkép bemutatására törekszik. Természetesen ez nem jelenti azt, magyarázza a jegyzetíró, hogy a véletlenre bírták és első mérceék alkalmazása nélkül végezték a válogatást. A jegyzet nem vállalkozik ugyan a bemutatott irodalom jellemzésére, értékelésre, de megállapítja, hogy igen kedvezőek voltak a hetvenes évek társadalmi körülményei, ez az időszak volt az egyik legmozgalmasabb a vajdasági irodalomban, a művészet és a legtágabb értelemben vett művészeti gyakorlat iránt széles körű és nyílt érdeklődés mutatkozott meg. Sok fiatal alkotó jelentkezett, fokozódott a vajdasági és a jugoszláv népek és nemzetiségek irodalmi közötti tapasztalatcsere és együttműködés, egyidejűleg pedig a legjelentősebb világirodalmi alkotások is helyet kaptak a folyóiratokban és a lapokban. Mindez hozzájárult az összetett és mozgalmas irodalmi gyakorlat kialakulásához, amelyen belül kifejlődött egy eléggé meg nem indokolt, de a hagyományos művészeti struktúrák és értékek felülvizsgálatára és a modern, avantgárd alkotói koncepció lehetőségeinek a feltárására irányuló spontán program. Ez a kritikailag és elméletileg eléggé fel nem tárt, fel nem dolgozott — ahogyan a jegyzetíró nevezi — „felforgató írás” a folyóiratokban, a lapokban, a könyvekben hagyott magáról szétszórt nyomokat. Ezért a *Polja* szándéka többek között az elmaradt dialógus ösztönzése.

Bármennyire is tartózkodó és szerénykedő a fentebb szinte teljes egészében ismertetett szerkesztőségi jegyzet, mentegetőzése ellenére is bővelkedik értékítéletekben, általánosító megállapításokban, végkövetkeztetésekkben. Mégpedig épp arra az irodalmi időszakra és épp arra az irodalmi termésre vonatkozólag, amelyikről azt állítja, hogy kritikailag és elméletileg feltáratlan, feldolgozatlan. Sőt ezek az értékítéletek, megállapítások

pítások már elfogadott, hitelesített axiómákként hangzanak, a jegyzetíró vitathatatlan tényekként közli őket. Kedvező körülményekről, mozgalmas irodalmi időszakról, sokrétű és nyílt érdeklődésről, összetett irodalmi gyakorlatról, a hagyományos művészet felülvizsgálatáról s végül — igaz, idézőjelek között — az ún. „felforgató írás” jelenlétéről beszél. A konceptuális művészetet, a konkrét, a szemantikai, a metaköltészetet és a velük párhuzamosan jelentkező különböző hagyományos irodalmi formákat említi, sorolja fel. Csak épp azt nem tudni, minek alapján jutott el értékítéleteiig, megállapításaiig. Még kevésbé világos, minek alapján terjeszti ki értékítéleteit, megállapításait az egész vajdasági irodalomra, vagyis mind az öt vajdasági irodalomra. Attól kell tartanunk, hogy teljesen ösztönösen, spontánul értékel, ítélkezik, mint ahogy a fiatal vajdasági alkotóknál is feltételez egy többé-kevésbé egységes spontán alkotói programot.

De ne legyünk túl szigorúak. Léven szó irodalomról, költészetéről, nagyon is elképzelhető egy ki nem dolgozott, explicite ki nem fejtett, elméletileg meg nem alapozott immanens értékrend megléte; a konkrét esetben nagyon is elképzelhető, hogy épp a felkínált válogatás, a felrajzolt irodalmi körkép hivatott alátámasztani, indokolni, igazolni a jegyzet levegőben lógó megállapításait. Csakhogy a jegyzetíró maga hangsúlyozza, hogy ez a válogatás tudatosan kerüli az antológiákra jellemző hierarchikus elrendezést — s ezt már mi következtetjük ki —, tehát az immanens értékrend kialakítását is. Bemutat, de semmiképp sem akarja rendezni a bemutatott anyagot, és ezt nyilvánvalóan a szerkesztési koncepció erényének, a hagyományos irodalmi szemlélet felülbírálatának, bizonyára a „felforgató íráshoz” méltó, talán a legméltóbb gesztusnak tartja. Legyen így. De akkor miért szentel viszonylag túlméretezett teret és figyelmet az értékelésnek, mire fel és minek alapján sorjázza semmivel sem bizonyított ítéleteit?

A jegyzet alapvető ellentmondása ez a kettősség.

Mivel pedig a jegyzet a szerkesztési koncepció és így a fiatal vajdasági alkotók irodalmához való viszonyulás tömör összegezése, megítélés szerint ebből az ellentmondásból következik az összes többi, a felkínált irodalmi helyzetképet alaposan megterhelő ellentmondások, tisztázatlan kérdések egésze sora.

Az első számú kérdés a szerkesztői megindoklás, magyarázat ellenére is az marad: mire jó, mit szolgál az ilyen irodalmi válogatás, körkép, pillanatfelvétel. Mi több, épp a kíséző jegyzet hangsúlyozza, helyezi előtérbe, hisz — mondjuk ki — a minden esetben mosom kezeimet és egy meg nem nevezett „belső kritérium” alapján végzett válogatás épp szabadkozásával, megfoghatatlanságával, szándékolt misztifikáltságával homályosítja el a körkép, a helyzetkép értelmét, indokoltságát, célját. Anynyit ugyan elért a válogató (vagy elérték a válogatók), hogy nagyon ne-

héz, szinte lehetetlen bármit is számon kérni ettől az antológia hagyományával ellenkező, a hierarchikus elrendezést mellőző válogatástól. De, ha csak ez volt a célja (céljuk), akkor igazán nem tudjuk, tudhatjuk, miért volt rá egyáltalán szükség. A válogatásnak ugyanis nincsenek szempontjai, alapelvei az egyetlen és azonosíthatatlan „belső kritérium” vezérlésével elismerten és hangsúlyozottan ad hoc — egyáltalán nem bizonyos, hogy akár egyes szerzőket, akár egyes vajdasági irodalmakat épp az itt szereplő művek jellemezték a hetvenes években, az sem, hogy ezek a szerepeltetett fiatal alkotók értékesebb művei, sőt még az sem, hogy valóban ugyanahhoz a „nemzedékhez” tartoznak a közölt szerzők.

De itt vannak a szerzők, megjelentek, mégpedig egy önálló egységgé szervezve jelentek meg; a művek reprezentálják az egyes alkotókat, reprezentálják az egyes vajdasági irodalmakat, és végül összességükben reprezentálják a fiatal vajdasági írók irodalmát. Ez tény. Még akkor is, ha ez a válogatók és a válogatás szándéka ellenére érvényesül.

Persze nagy a valószínűség, hogy épp azért, mert az eredeti ötlet és szándék ellenére is reprezentatív a válogatás, hamis képet nyújt mind az egyes szerzőkről, mind az egyes vajdasági irodalmakról, végül pedig a fiatal vajdasági írók tevékenységéről általában is. Félrevezető. Így szükségszerűen mindenki csak veszíthet megjelentetésével; az egyes szerzők, az egyes vajdasági irodalmak, a fiatal vajdasági írók összirodalma egyaránt.

Félresikerült, vakvágányra terelő lenne tehát?

Csak bizonyos értelemben és mértékig.

Mert mindenképp rendelkezik egyfajta könyvelési, mennyiségi, manipulatív többlettel: egyetlen számban ennyi és ennyi terjedelemben, ennyi és ennyi szerzőtől ennyi és ennyi műalkotást jelentettek meg a fiatal vajdasági írók, költők tollából — ennyi és ennyi ívet szentelt a folyóirat az öt nyelvterület irodalmainak bemutatására.

Impozáns, a számokra és csak a számokra figyelő bürokratikus szellem szinte teljes mértékben megnyugtató, sőt, a vállonvergetést is elváró magatartásra feljogosító adatok ezek. Vitathatatlan előnyei is vannak az ilyen vállalkozásnak. Mennyiségi és formális művelődéspolitikai előnyei, nyereségei a lényegi, tartalmi művelődéspolitikai hátrányaival, veszteségeivel szemben.

Ne kerteljünk: a lehető legrosszabb megoldást választotta a *Polja*, amikor ezzel a számmal, egy ilyen válogatással, körképpel, pillanatfelvétellel vagy nevezük, aminek akarjuk, szerette volna teljesíteni a fiatal vajdasági alkotókkal és általában a vajdasági irodalmakkal szembeni feladatát. A mennyiséget helyezte előtérbe a lényeggel, a formát a tartalommal szemben. Ilyen viszonyulását pedig nem egyébbel tetézte (mentette, indokolta?), mint az alá semmivel nem támasztott kedvező értékeléssel és a tényleges, a tényszerű értékeléstől való meneküléssel. Tetszetős

kirakatot rendezett be a számunkra ahelyett, hogy az árukészletet ismertette volna meg olvasóival. S tette ezt oly módon, hogy az áru valós minősége iránt érdeklődők előtt nem nyitott ajtót — csak kirakatrendezői feladatot és felelősséget vállalva.

Márpedig, ha jól emlékszem rá, nem ebben állapotunk meg tavaly ősszel Palicson, a fiatal vajdasági írók tanácskozásán. Sőt épp azt a célkitűzést fogadtuk el, hogy elsősorban ifjúsági státusú irodalmi folyóirataink irányításával, támogatásával, kezdeményezésére mind az öt nyelvetületen felmérjük a fiatal alkotók helyzetét, teljesítményét, vagyis megalapozó elemző és kutató munkát végzünk, amely azután az összegező felmérés és értékelés alapjául szolgálhat.

Nos, ennek a céltudatosan vállalt feladatnak a megvalósítása érdekében eddig még senki semmit nem tett: ülünk a babérjainkon, ha egyáltalán vannak babérjaink. Illetve, ki tudja, miért, pótcselekvésre szánjuk magunkat, mint a *Polja* tette, és a csúcánál kezdjük el építeni azt a piramist, amelynek a megalapozása lett volna a dolgunk. Természetesen fölöttébb bizonytalan kimenetelű és a legkevésbé sem célravezető az ilyen építkezés. Tapodtat sem jutunk közelebb a lényegi kérdések megválaszolásához, illetve látszatválaszokat adunk rájuk, és nyilván nem is maradna más most már hátra, mint ezen látszatválaszok megalapozása, megerősítése, valóságos válaszokká szentesítése. Egy előre körvonalazott, megszabott végeredményhez kellene igazítanunk, idomítanunk további részkitatásainkat, vizsgálódásainkat, bizonyítékanyagot gyűjtenünk a jó előre kimondott végkövetkeztetésekhez, tényanyagot, valamiféle szilárd talajt biztosítani a levegőbe dobott csúcshoz. Enyhén szólva is furcsa eljárási módszer. Azt sem tudni, mire jó az ilyen fordított, fejtetőre állított önvizsgálat. Arra semmiképp sem, hogy feltérképezzük irodalmi helyzetünket és valóban hiteles képet nyerjünk róla. Főlösképp magyarázni ugyebár, hogy az előregyártott általánosságok, végkövetkeztetések inkább a hiteles helyzetképtől való menekülést, a vágyképek valóságossá avatásának a kísérlését, mint az őszinte szembenézést szolgálják. Ez a veszély ott lappang a *Polja* vállalkozásában. Jórészt azért is, mert az ellentét, a valós helyzet feltárására törő eljárás, módszer, törekvés eddig nem jelentkezett, egyszerűen hiányzik. Következésképp, azt kell szeretnünk, ami van: a téves útra tért és a téves úton haladó jó szándékot. Mert ez is több, jóval több a semminél. Még akkor is jóval több, ha tudjuk, ugyebár, hogy jó szándékkal kikövezett a pokolba vezető út...

A magam részéről mégis úgy tartom, hogy nagyon gyöngye vigasz lehet az ilyen, ha nincs ló, számár is jó okoskodás a számunkra. Habár tapasztalatból tudom, áldásosabb óvakodni a messzemenő következtetésektől, ezáltal célravezetőbbnek tartom vállalni a kockázatot és kimondani: a fiatal vajdasági írók tehetetlensége, cselekvésképtelensége, felkészületlensége húzódik meg az ilyen bölcsekedés hátterében. A mímelte tudatosság, a

mímelt modernség, a mívelt lázadás, a mímelt jelenlét, a mímelt irodalom.

Igen, ez az összegező megállapítás legalább annyira helytálló, meg-alapozott, alátámasztott, mint a *Polja* jegyzetírójának a sommás végkövetkeztetései általában. Nyilván egy ilyen értékelési csúcst is jól meg lehetne patkolni a bizonyító tényanyag utólagos és eleve célirányos begyűjtésével, felhalmozásával.

Csakhogy én még csalog is. Mert a fiatal vajdasági írók, úgy látszik, teljesen bevett szokásaitól eltérően, végeztem némi előzetes kutatásokat, elemzéseket és már bizonyos mennyiségű feldolgozott tényanyag birtokában mondom, amit mondok.

Ez a tényanyag érthető módon elsősorban a jugoszláviai magyar irodalomhoz tartozó. De ehhez a tényanyaghoz tartozónak tekintendő az is, hogy a vajdasági fiatalok alkotók immár egy évtizede egyszerűen kép-telenek saját irodalmi helyzetük elemzésére, alkotótevékenységük kritikai felmérésére, értékelésére, elméleti és művelődéspolitikai megalapozására; hogy ez a nemzedék akkor sem tud céltudatos, összehangolt irodalmi tevékenységet kifejezteni, ha ő maga hangoztatja az ilyen tevékenység szükségességét; hogy ez a nemzedék kívülről várja felemeltetését, elismertetését, érvényesítését; hogy ennek a nemzedéknek az eltanult irodalmi-költészeti technológia, az immár hivatalosan forradalminak, avantgarde-nak tekintett irodalmi madárnyelv, az elsajátítható és a megtanult írói póz, az irodalomból táplálkozó irodalmiság stb. a legszilárdabb és a leggyakrabban a kizárólagos támpontja. Persze ehhez a tényanyaghoz tartozik a *Polja* februári számában közölt válogatás is. Mert ez a válogatás mégiscsak mond, mutat, jelez, sejtet, ha tetszik, bizonyít valamit.

Az alábbi összeállítást a *Poljában* felvonultatott hatvanöt szerző ver-seiből, novelláiból kerekítettem, és ami a legcsodálatosabb, egy-két ki-vétellel mindannyian szerepelnek benne legalább egy-egy gondolat erejéig.

Íme tehát a közölt, a bemutatott, a felkínált, a reprezentált helyzet-képből összeállítható közös portré vázlata:

A homályos függönyök mögött elvesznek, széttörnek a szavak, a régi filozófusok védjegyei; de érthetetlen a hirdetett bölcsesség; nyitva a fekete és másféle betűkkel tele könyv; az idő szétárad a vers asztalán és részegült pillangók énekelnek; végtagok nyúlnak ki az ajakréseken és nem törnek át a szavak; az Első nyelv a legőszintébb, mert nem létezett; született mulandóság a nap (nappal), az eljövendő kommunikáció teljes hiánya; a test műalkotás, vagy majdnem test a műalkotás; honnan az éjszaka és hol a nappal; kezdetben volt a szó, a szóban az ige, de nem ez; csak a megírt költészet világító lapjai vannak előtted; a Sterija utcá-ban smaragd vers-virágzás; testemet tested lógoszáért odaadom; bizonyos szavak a látás bűnét keresik; száműzték a pástort nyájával együtt, a

nagy költő halott; a disznó egyedül él a középpontban; nem számít, a költészet amúgy is emberi dolog; a nyelv előnye a nyelvben a nyelv által, ami isteníti a diszkontinuitást; pontokból, vesszőkből, röviden, interpunkcióból épült fel a szabadság; a tenger hatalmas, de mérsékelt és ő tanította költészetre a költőt; még sokáig ébren kell maradni a szó feje fölött, a bánatról és az állkapcsok nélküli szóról elmélkedni; nehéz bármit is mondania annak, aki elkóborolt a költészet ajtajáig; a költő halálra ítéli az üres papírlapokat; üres borítékot adnak át neki a rádió portáján; ír, csak ne kérdezzétek meg tőle, hogy mit ír; de ki olvas ma?; jó a kérdés, habár valaki kétségkívül mégis olvas; a költő üdvözlí az olvasót; a föld kétszeresen magába süllyed és a költő valami szavakhoz hasonlót hallgat; kávézik a költő, újságot olvas, lezuhan egy repülő, terjed a háború, felrobban egy bomba, hirdetések, a költőn eluralkodik az unalom — semmi érdekes; szövege fáradtsággal jelölt; idézni fölösleges; a gondolkodás a megrázkódtatás egyik formája; ideje kirakni a közlekedési jeleket a versbe; már szavak sincsenek; kimondhatod a végszót, de mi haszna az ilyen színjátéknak; néhány részlet és íme az információ; semmit sem lehet, gondolja a költő az első két sor után a harmadik sorban; örökös a téma és a mondanivaló is; a furulya (a költő) parázs a hóban, és nem tud megszólalni; valahol a vastagbélben bűzlik a rím; pi-hen-j olvasó, de ne hagyj fel az olvasással, én (a költő) neked írok; olvasás, burek, rossz filmek, másról is beszélgethetnek, semmi sem változik; fűtőréznek; egész reggel az írást várja, költői hullámokat jeleztek az idegek; időközben az orrát piszkálhatná vagy hasonló hasznos dolgot is csinálhatna; a másik bizonyítékként hagyja itt beszédét; áll és nézi, melyik nyelven arat beszédet egy ember; arra ítelt, hogy a szívével beszéljen; belőle ír a költő; a se élő, se holt költő az istenhez hasonlít a leginkább, fején égő és kialudt csillagok koronája; elvisz a huzat, földhöz vág és talpra állít; a szavak titka megoldhatatlan ez már nem vers;; kellemetlenségek a költővel és a költészettel; kegyetlen a játék; (Eliottal) igyekszik megtanulni a szavak alkalmazását, de minden kísérlet új kezdet, mindig másfajta vereség; csak öncsalás az elképzelés; a költő elidegeníthetetlen joga a dühöngés; a költészet szent, de destruktív erő; a költőnek elege van a gondos verzhizlalásból; egyre súlyosabb lesz a megismerés fényétől; a tükörbe néz és semmit se lát; amikor verset ír, a múlt elvesztésétől való félelem megnyújtja gömbölyű koponyáját; könyvért hízeleg a könyvárusnak, feltör egy lakást, bezárkózik, kikapcsolja a telefont és olvas; amikor egyedül van, nem lepi meg a gondolatok mélysége; a síkság néma könyve bánatot vet a ködbe és a néma köd a síkság könyve; túléli-e (a költő) művecskéje az összes nyelvi és helyesírási reformot; odisszeusi léptekkel jön, hogy fénnel ruhazza fel a formát; a kéziratos álom szertartásosan befejezi szereplését, fáradtan keresi a fű utódait; az utolsó narancssárga sugarakat mások bitorolják; csak abban

reménykedhet, hogy megbocsátanak majd neki; még önmagához is szavakkal beszél...

És folytathatnám még, de fárasztó lenne az olvasó számára is. Térjünk át inkább a címekre, listájuk megerősíti a portrévázlatot:

Rövid, ősi dal; Krleža a könyvespolcon; A vers fogantatása; A forma és az elképzelés joga; a Lógosz és a lét; Ezoterikus előszöveg; Irodalmi est a tanteremben; Költői részletek; A tinta, a retorika vére; Alátámasztott Versek; Költészet; Alaptávolság; Tézisek Marxról; Leltár; A vers születéséhez; Kézirat; Forgatókönyv; Hogyan találkoztam először Homéroszszal; Arisztotelész kék pillangója; Nyári délután három hangra; Az ágy-kígyó és a Prosveta kisenciklopédiája; Mint fölösleges szót a mondatból; A költő; A szavakból; A nagy költő halott; Esszéisztikus szonett; Ars poetica; Két vers; Három vers; Négy vers; ... (Stb. Vagyis hát sok vers)

Kiegészítésként pedig felsorolok a művek mankóiként szolgáló néhány rangosabb nevet. Persze a művekből:

Marko Ristić, Ionesco, T. Šalamun, Sterija, Homérosz, Arisztotelész, Váci Mihály, Camus, Borges, Kolar, Krleža B. Bogdanović, Freud, T. S. Eliot, Beethoven stb.

Hát igen. Mindezek után nemigen kérdezhetünk mást, csak azt, ami ez. Mi ez?

Vizont épp erre a kérdésre kellett volna választ adni. Úgy látszik, így ez nem megy. Még akkor sem, ha a konkrét, a szemantikai és a metaköltészet fiókjába gyömöszöljük az egyes műveket és ezeket a fiókokat egy közös zsákba, a „felforgató írás” zsákjába dugjuk.

Ha csupán ennyiből áll a hagyományos értékek felülbírálata, akkor nem sokra megyünk, ugyanolyan értékmentes kategóriáig jutunk el, mint a szerelmi, a pásztori, a leíró stb. költészet hagyományos kategóriái voltak. Vagyis mellébeszélünk. Az átértékelés nevében. Ezúttal.

És emlíkezzem-e az olvasót ismételten arra, hogy épp az önértékelés, mégpedig a ühtelességre törekvő önértékelés lett volna a feladat, a cél?

KIHÍVÁS

Az Újvidéki Televízió magyar nyelvű szerkesztősége május derekán — valószínűleg — jól megfontolt reklámcsapási célokból félórás műsort szentelt a Gemma-sorozatnak, vagyis egyetlen kiadónk, a Forum gon-

dozásában megjelenő első kötetes írók kiadványainak. A műsorvezető Juhász Erzsébet nem titkolta a műsor alapvető célkitűzését: szeretnék felhívni a nézők figyelmét a Gemma-könyvekre.

Ez sikerült.

Azok esetében mindenképp, akik azért keresték meg készülékükön az újjvidéki csatornát, mert *tudták*, miről lesz szó. Más kérdés, hogy a hazai magyar nyelvű irodalom eseményeit éberem követő kisszámú „nagyközönség” mellett volt-e még érdeklődő és érdekelt nézője a műsornak. (Erre a tévéstatisztikát vezető — a tévé által fizetett — alkalmazottak fognak válaszolni, ha érdemesnek tartja szolgálatuk a speciális eset feldolgozását.)

Mindenesetre érdekes, izgalmas, izgató, ingerlő volt a műsor. Szakkörökben. Tegyük mindjárt hozzá, hogy irodalmi szakkörökben.

Nemcsak azért, mert a megszólaltatottak így vagy úgy hitet tettek a sorozat mellett, hanem azért is, és elsősorban azért, mert feldobtak néhány (igaz, a műsoronban válaszolatlanul hagyott és gyorsan-frissen megszakított) kérdést. Sőt, azért is, mert a megszólaltatottak egynémelyike kinyilatkozásszerűen azt bizonygatta, hogy a sorozat (a napi kritika értékelésével ellentétben) új minőséget hozott irodalmunkba. Végül pedig azért is, mert — ahogy a sorozatszerkesztő Ács Károly mondta — az évente automatikusan biztosított négy-öt első kötet megjelentetése művelődéspolitikai eredmény, vívmány.

Míndezek alapján: nincs, mi szebb lehet, jobb lehet a jugoszláviai magyar irodalomban, mint a Gemma-sorozat. Íme, mennyire vittük a törődést fiataljainkkal. Danyi Magdolna szerint is, Ács Károly szerint is a *mennyiség* jó *minőségi* bizonyíték. Örülünk lehet, kell, muszáj.

Igaz, épp az egyik Gemma-kötetes, Szűgyi Zoltán a műsorból is megkérdőjelezte a sorozat célkitűzését, értelmét, mondván, hogy néhány első kötetes szerző most is inkább a Symposium-könyvek sorozatát választja védjegyül, ami értékbeli eltolódásokat is jelenthet. Erre azonban nem volt idő és alkalom felfigyelni, kitérni. Inkább a versekre összpontosítottunk, a kitűnő előadók (Ladik Katalin és Szkopál Béla) teljesítményére és a kitűnő rendezői (Szilágyi László) megoldásokra. Vagyis a tévének — lévén fölöttébb összetett médium — ezúttal (is) sikerült a lényegi, elvi, művelődéspolitikai, esztétikai problémákat elhomályosítania, lényegtelené tennie épp a médiumra legjellemzőbb területeken nyújtott jó megoldásaival, időnkénti sziporkáival.

A mi számunkra azonban nem lehet *igazolás* az ilyen, szokatlanul névös tévé-teljesítmény, ugyanis a lényegét illetően adósunk maradt Juhász Erzsébet műsora: ikerülte és a legtöbbször sikeresen meg is ikerülte a sorozat valós problémáit. Még akkor is sikerült ez, ha valaki a meghívottak közül „elszólta” magát. És ez a legfájóbb és bizonyára a legjellem-

zőbb is nemcsak tévés-irodalmunk, hanem általában irodalmunk pillanatnyi helyzetére, állapotára, hangulatára.

Arra gondolok például, hogy a sorozatszerkesztő Ács Károly nyilvánosan is kijelentette, nem a szerkesztő dolga felelősséget vállalni a sorozat minőségéért, esztétikai értékeiért, hisz a folyóiratok javaslataira alapoz, és ott a kritika. (Ezt a kritikát viszont Danyi Magdolna rendreutasította ugyanabban a műsorban.)

Arra gondolok, hogy habár hangsúlyozták a sorozat átfogó jellegét (Sinkovits Péter és a szerkesztő Ács Károly kivételével), csak az *Új Symposion* körül tömörülő fiatalok kaptak szót a műsorban és csak azok a kritikusok (Danyi Magdolna és Csorba Béla), akik a sorozattal valóban foglalkozóktól (például Vajda Gábortól) eltérően egyértelműen jó véleménnyel vannak róla, habár a voksot a részletes elemzéseikig menően eddig nem tették le, nem bizonyították eddig tényszerűen is álláspontjukat.

Arra gondolok, hogy problémamentes műsort igyekezett csinálni a tévé.

Igen, a tévé.

Mert azt is mondhatnám, hogy Juhász Erzsébet. Csakhogy nem tudom (és nyomozói feladatomnak sem tartom kideríteni), mennyire a műsorvezető Juhász Erzsébet és mennyire az uralkodó *semleges művelődéspolitikáé* volt ez a műsor.

Remélem viszont, hogy eléggé epés, ha tetszik, provokatív voltam ahhoz, hogy ezt rendreutasításom végett is megmagyarázzák.

Nyilvánosan.

JELZEM . . .

Szólnom kell itt ebben a rovatban néhány szót arról is, ami hivatalosan nincs. Nevezetesen a reagálásokról, amelyek egy-egy megjelentetett írást követnek.

Persze hogy útszéli beszélgetések ezek. Félmondatok, semmire sem kötelező megjegyzések, az utcán, a folyosón, a klubasztalnál, a kocsmákban és az irodákban kifejtett vagy csak jelzett, többnyire rosszálló vélemények.

Mert ha békében akarsz élni írói társadalmunkban, csak arról írj, ami senkit sem érint, amihez közvetlen köze senkinek nem lehet . . .

Ugy bizony.

Egyébként megrángatják kabátod ujját, felelősségre vonnak, (persze négy szemközt), hogy szakmai hibát is, vétettél, hiszen nem szociológiai vagy művelődéspolitikai tanulmányt írtál a kérdéstről, hanem *csak* egy vitatható cikket. (Mintha csak vitathatatlan gondolatokat, mondatokat lehetne, szabadna leírni.)

Vitatkozni persze nyilvánosan nem fognak veled. A dorgálás belterjes műfajjá vált irodalmunkban, és jobb, ha nem marad nyoma.

Egyszóval arról szeretnék írott nyomot is hagyni itt, hogy a látszat ellenére vannak, akik egyes kérdésekben nem úgy gondolkoznak, mint én, csak valamilyen oknál fogva nem akarják ezt a nyilvánosság tudomására hozni.

Jobb pillanataimban természetesen abban reménykedem, hogy csak azért nem, mert engem féltenek, dédélgetnek, kényeztetnek.

Máskor viszont mást is gondolok. Irodalmunkról általában.

PODOLSZKI József